

Власенко О.М. Роль моральних цінностей у розвитку особистості // Проблема духовності сучасної молоді: реалії та перспективи // Матеріали Міжрегіональної науково – практичної конференції молодих дослідників, 8 листопада 2007 р. – Житомир: Вид-во ПП Сахневич, 2007. – 210 с. (С.11-14)

Сучасний етап розвитку освіти характеризується збільшенням пріоритету людського фактора, посилення уваги до особистості. У зв'язку з цим культурологічна скерованість навчально-виховної роботи вищого навчального закладу передбачає створення комплексу ефективних педагогічних умов, які покликані забезпечити формування соціальної позиції і розвитку системи цінностей студентів.

У працях Ю.Л.Афанасьєва, І.Д.Беха, І.А.Зязюна, Л.Г.Коваль, А.І.Комарової, І.Ф.Надольного та інш. чільне місце посідають теми духовного та культурологічного спрямування, що пов'язані з поведінкою та моральною свідомістю індивіда. На сьогодні моральне виховання привертає увагу дослідників різних галузей науки. Особливий інтерес для нашого дослідження становлять праці філософського спрямування Т.Г. Аболіна, С.Ф.Анісімова, В.І.Бакштановського, М.М.Бахтіна, в яких достатньо повнорозроблені питання цінностей моралі і культури. Глибоко та послідовно розглядаються моральні аспекти в загальному контексті культурного розвитку особистості у працях О.О.Бодальова, Л.Д.Вовченко, О.М.Корніяки та ін.

Особистість – це, перш за все, людина, наділена соціальними якостями, тобто такими якостями, які вона набуває при взаємодії із суспільством.

Так як людина переважно формують повсякденність, тому, не змінивши її, змінити людину неможливо.

Вчені переконливо стверджують, що справжня безпека полягає в підпорядкуванні безжалісному увелюванню силам нашого культурного досвіду та у впливі посередності на посередність. У формуванні особистості молоді людини чинить найбільше місце займає система освіти. Освіта належить до повсякденного життя школяра та студента, та є основним видом їх діяльності, тому вона може перетворитися у центр розвитку особистості і основним джерелом духовного та морального формування людини [1,2,3].

У проблемі вивчення духовності та моральності людиною можемо виділити наступні напрями:

1) поглиблення вивчення духовності людини, увага до її внутрішнього світу, її почуттів та переживань (С.Кьеркегор, В.Дильтей, Ф.Ніцше);

2) формування цілісного погляду на суспільне життя, на відношення суспільства і людини (О.Конт, Г.Спенсер, К.Маркс).

Духовне життя людства проходить під впливом матеріально – економічного життя, тому його структуру можна уявити таким чином: духовна потреба, духовна цікавість, духовні та моральні цінності, духовна діяльність та добробут [2, 4].

Поняття цінностей відображає один із найсуттєвіших моментів практичної взаємодії людини з навколишнім середовищем та іншими людьми, цінності є як об'єктивними, так і суб'єктивними, так як вони створюються під впливом свідомості індивіда. Людина завжди має та використовує можливість вибору того чинного шляху, мотивованої її потребами, інтересами, переконаннями та врахуванням умов конкретної ситуації.

У процесі підготовки особистості з високим рівнем культури необхідно звертати увагу на вивчення не лише тільки зовнішньої системи відносин, але й внутрішньої, розкриваючи характер взаємодії двох систем. Саме вивчення взаємодії залежить від розуміння особистістю власних цінностей, перенесення їх на конкретний предмет діяльності, розвитку професійної, вольової, емоційної і моральної сфери. Співіснування внутрішніх та зовнішніх цінностей надає зміст існуванню людини, ставить її у позицію особистості відповідальності за свої вчинки.

Цінності формуються в результаті усвідомлення соціальним суб'єктом своїх потреб у співвідношенні з предметами навколишнього світу або в результаті відношення, яке реалізується в акції цінки. Систему цінностей соціального суб'єкта можуть складати сутнісно – життєві (уявлення про добро та зло, щастя, мету та сутність життя тощо); універсальні: а) вітальні (життя, здоров'я, особиста безпека, добробут, сім'я, родичі, освіта, правопорядок); б) суспільного визнання (працелюбство, соціальний статус та ін.); в) міжособистісного визнання (чесність, альтруїзм, доброзичливість тощо); г) демократичні (свобода слова, совісті, національний суверенітет); партикулярні (належність до малої батьківщини, сім'ї); трансцендентні (віра в Бога, прагнення до абсолюту) цінності [2, 3, 4].

Незважаючи на безліч класифікацій цінностей, ми вважаємо, що духовно – моральні цінності є основою формування світогляду людини, вони наявні у національних, естетичних, особистісних цінностях тощо, тому в структурі їх змісту можливі такі компоненти:

- гармонія (гармонія життя, внутрішнього світу, міжособистісних стосунків, відносин з природою)
- добро (добро як істина, вище благо, глибока віра в перевагу добра над злом, добротворчість, милосердя, гуманізм)
- свобода (внутрішня свобода, волелюбність, визнання неповторності людської індивідуальності, нетирпимість до рабства, свобода волевиявлення)
- справедливість (щирість, правдивість, прагнення до істини, до соціальної справедливості, віра у Вищу справедливість)
- сім'я як першооснова розвитку й формування особистості, духовного, культурного, економічного розвитку суспільства)
- народ (повага до трудового народу, вміння осмислювати історію, культуру, традиції, моральні цінності свого народу, віра в його духовні сили, прагнення до того, щоб український народ зайняв гідне місце в цивілізованому світі)
- Україна (патріотичні почуття, прагнення до зміцнення державності, економіки, культури, готовність віддати всі зусилля для блага Батьківщини).

Важливою складовою духовності та моральності особистості є моральна діяльність, тобто діяльність, в основі якої лежать специфічні мотиви, бажання і спонуки, підпорядковані ідеалам, нормам, канонам тощо.

В.О. Сухомлинський, Г.О.Балл та ін., досліджуючи духовно–моральні якості, прирівнювали їх до ідеалу особистості.

Духовно–моральні цінності безвідносно до історичних епох мають неперехідний характер, зберігають наступність духовно–моральних вимог. Це стосується передусім норм регулювання зв'язків між людьми: не красти, не вбивати, допомагати один одному, виконувати обіцянки, говорити правду тощо.

Наявність такої системи духовно–моральних цінностей та відповідної їх ієрархії може слугувати критерієм сформованості суб'єктивно–особистісних цінностей студентів.

Однак формування системи цінностей молодшої людини не може відбуватися у протиставленні у свідомості цінностей, що ґрунтуються на духовній основі (гуманістичні) та цінностей суто матеріальних (прагматичних).

Існує ряд негативних умов, які перешкоджають формуванню духовно–моральних якостей особистості: занижена самооцінка; відсутність доброзичливості в атмосфері колективу; наявність в людині не впевненості у собі, низький рівень моральної свідомості. В житті на людину можуть впливати зовнішній тиск соціальних обмежень, пропаганда, особистість має право приймати цілком вільні рішення, повністю відповідаючи за своє духовно – моральне самовизначення. Тому духовно – моральні цінності людині не можна порівнювати з суто декларованими цінностями, позбавленими значущого ставлення особистості до життя. Психологічні витоки духовних цінностей лежать у людських бажаннях..

І.Д.Бех вважає, що моральна цінність, що набула для людини особистісної ваги, лише тоді стає домінуючою "Я", коли постійно спонукає до відповідних чинків. Якщо особистість ставитиметься до духовної цінності відсторонено, позитивного результату очікувати марно. І навпаки, цілковите злиття особистості з духовною цінністю надає їй необхідної спонукальної сили [1].

Цінності є показниками розвиненої особистості, можна стверджувати, що цінності, набуваючи особистісного забарвлення, стають особистісними якостями. Особистісне зростання й залежить від того, наскільки певна особистість поєднується із загальноприйнятою системою духовно–моральних цінностей.

Тому процес формування духовно–моральної особистості має бути тісно пов'язаний з новими процесами розвитку суспільства. Необхідно враховувати нові соціально–культурні реалії, які впливають на виховання (не тільки негативні, а й позитивні). Врахування складних умов формування духовно–моральних цінностей в молодіжному середовищі перешкодить умовному характеру прищеплення духовно – моральних цінностей серед молоді.

Література

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково–метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 204с.
2. Демиденко В.К. Історичні та сучасні психологічні проблеми морального виховання // Актуальні питання підготовки спеціалістів у педвузі. – Бердянськ, 1992.
3. Журба К. Духовні інтереси та ідеали сучасної української сім'ї // Рідна школа, 1998. – №4.
4. Угледов Л.К. Духовная жизнь общества. – М.: Мысль, 1980.